

70 ปีสงครามมหาเอเชียบูรพา :
กับ 50 ปีแห่งความเงียบของอาชญากรรมสงคราม
ว่าด้วยผู้หญิงผ่นคล้ายชาวตัดซ์ในอินโดนีเซีย

70th Anniversary of the Greater East Asia War: With the
50 years of Silence of the War Crime Dealing with
Dutch Comfort Women in Indonesia ¹

ตุลย์ จิรโชคโสภณ² | TUL JIRACHOKSOPON

---

¹ บทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติเรื่อง “อินโดนีเซียศึกษาในไทย: การเมืองในวัฒนธรรม และความรุนแรงในประวัติศาสตร์” ณ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2558 ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.อรอนงค์ ทิพย์พิมล สำหรับข้อเสนอแนะอันอุดมไปด้วยคุณค่าทางวิชาการและเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการแก้ไขบทความนี้ ขอขอบพระคุณ อ.เรืองวิทย์ ลิ้มปนาท อ.ดร.ศรีัญญา ประสพชิงชนะ อ.อำพิกา สวัสดิ์วงศ์ รศ.ดร.มัทนา เกษกมล รศ.ภารดี มหาขันธ์ และ ผศ.ดร.จรัล ฉกรรจ์แดง แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตลอดจนขอขอบพระคุณ คณาจารย์ประจำ Department of History University of Pune ทุก ๆ ท่านสำหรับความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ท่านทั้งหลายได้มอบให้แก่ผู้เขียนในขณะที่กำลังเป็นนักเรียนประวัติศาสตร์ ขอขอบพระคุณ อ.ดร.เพียรพิทย์ โรจนปัญญา ผู้ที่สมควรได้รับการยกย่องอย่างยิ่งในฐานะ “ครูประวัติศาสตร์” คนแรกผู้จุดประกายให้ผู้เขียนได้มาสนใจในศาสตร์อันน่าหลงใหลอย่างวิชาประวัติศาสตร์

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.5 ปี) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail : tul_driverhigh@hotmail.com

ABSTRACT

The War Crimes occurred during the World War II did not limit themselves in the form of the genocide, the Holocaust (The Jewish Genocide) and Nanjing Datusha (The massacre of Chinese population during the Second Sino-Japanese War). Another form of War Crime as indicated in the “Rape of Nanking” written by Iris Chang mentioned the Policy of Comfort women that the Imperial Japanese Army had forced sexual slavery from local women in China, Korea. This fundamental War Crime was always ignored and denied the responsibility by the Government of Japan. Until the 4 August 1993 when Mr. Yohei Kono the Chief Cabinet Secretary of Japan had declared the Kono Statement by admitting the involvement of the military authorities of forcing of sexual slavery of local women in China, Korea to be comfort women during the wartime. By such statement resulted in the movement of ex-comfort women whom entered the public hearing in order to reveal to the globe about those war crime, especially, Jan Ruff-O’Herne, the first ex-Dutch comfort woman in Dutch East Indies who wrote an autobiography entitled “Fifty Years of Silence” as a mean to reveal her tragic past.

Keywords: Comfort Women, Dutch Comfort Woman, War Crime

บทคัดย่อ

อาชญากรรมสงครามในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หาได้จำกัดในรูปแบบการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อย่างเช่นเหตุการณ์ เดอะ ฮอโลคอสต์ (The Holocaust) หรือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว และเหตุการณ์หนานจิง ต้าถูซา (การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่หนานจิง) เท่านั้น งานเขียนของไอริส จาง (Iris Chang) เรื่อง The Rape of Nanking ยังได้ระบุถึงนโยบายผู้หญิงผ่อนคลาย (Comfort Woman) ซึ่งเป็นการบังคับหญิงพื้นเมืองในจีน เกาหลี ให้มาเป็นโสเภณีประจำกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นมักจะปฏิเสธถึงการมีส่วนร่วมของกองทัพญี่ปุ่นต่อนโยบายผู้หญิงผ่อนคลายมา จนกระทั่งวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1993 เมื่อนายโยเฮอิ โคโนะ (Yohei Kono) หัวหน้าเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้กล่าวคำแถลง (Kono Statement) ยอมรับว่ากองทัพญี่ปุ่นมีส่วนร่วมในการบังคับผู้หญิงจากจีน, เกาหลีให้เป็นผู้หญิงผ่อนคลายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้อดีตผู้หญิงผ่อนคลายจำนวนมากออกมาเคลื่อนไหวและเปิดเผยเรื่องราวให้โลกได้ทราบถึงอาชญากรรมสงครามดังกล่าว โดยเฉพาะ ยาน รัพ โอ เฮอร์เน (Jan Ruff-O'Herne) อดีตผู้หญิงผ่อนคลายชาวดัตช์ คนแรกทีออกมาเปิดเผยถึงกรณีหญิงผ่อนคลายชาวดัตช์ในอินโดนีเซีย โดยการเขียนหนังสือเรื่อง Fifty Years of Silence

คำสำคัญ ผู้หญิงผ่อนคลาย ผู้หญิงผ่อนคลายชาวดัตช์ อาชญากรรมสงคราม

บทนำ

ในวันที่ 15 สิงหาคม ของทุกปีนั้นเป็นเสมือนวันครบรอบการยอมจำนนของกองทัพญี่ปุ่นต่อฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งทำให้สงครามมหาเอเชียบูรพา (Greater East Asia War) ได้สิ้นสุดลงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งถึงแม้ว่าหน้าประวัติศาสตร์ของความโหดร้ายของสงครามจะปิดฉากไปแล้วและถูกแทนที่ด้วยการพังทลายของระบบอาณานิคม (Decolonization) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การได้เอกราชของชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีสราภาพของเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกกองทัพญี่ปุ่นเกณฑ์ไปใช้

แรงงาน การปูนบำเหน็จแก่บรรดานายทหารฝ่ายชนะสงคราม รวมถึงการพิจารณาคดีข้อหาอาชญากรรมสงครามกับผู้นำกองทัพญี่ปุ่น

ในขณะที่ผู้เขียนทำการศึกษาประเด็นนี้นั้น เป็นช่วงระยะเวลาที่เข้าสู่การครบรอบ 7 ทศวรรษแห่งการสิ้นสุดของสงครามมหาเอเซียบูรพา อุทากรณหนึ่ง ที่มีมนุษยชาติต่างตระหนักร่วมกันมาตลอดกว่าครึ่งศตวรรษที่ล่วงมา ก็คือ ความสูญเสียของชีวิตและทรัพย์สินอันเป็นผลพวงมาจากความรุนแรงของสงคราม ส่งผลให้ตลอด 70 ปีที่ผ่านมา ประชาคมโลกต่างได้ตระหนักถึงการถืออุดมการณ์ร่วมกันในการสร้างสันติภาพเพื่อป้องกันไม่ให้สงครามที่มีวงขยายไปทั่วโลกได้มีโอกาสกลับมาเกิดขึ้นมาอีกในประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของมวลมนุษยชาติ การมีความทรงจำและการกิจร่วมกันในการเยียวยาบาดแผลในอดีตที่เกิดขึ้นจาก ความรุนแรงของสงคราม อาทิ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว 6 ล้านคน (The Holocaust) ของพรรคนาซี ซึ่งหนึ่งในกระบวนการในการป้องกันไม่ให้โศกนาฏกรรมดังกล่าว ก็คือการนำเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสงครามโดยเฉพาะเรื่อง The Holocaust มาเป็นส่วนหนึ่งในแบบเรียน โดยเฉพาะในประเทศตะวันตก

ในขณะที่อีกซีกโลกหนึ่ง บาดแผลอันเป็นมรดกแห่งความรุนแรงของสงครามจากการกระทำของทหารญี่ปุ่นกลับไม่ได้รับการเอ่ยถึงมากนัก ในช่วงครึ่งทศวรรษแรกหลังจากสงครามมหาเอเซียบูรพาลิ้นสุดลง ชาวตะวันตกมักจะมี ความทรงจำร่วมเกี่ยวกับบาดแผลของสงครามที่เกิดขึ้นในเอเซียตะวันออกและเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ในพรมแดนที่ค่อนข้างจำกัด ยกตัวอย่างเช่น เรื่อง นโยบายโรมุฉะ (Romusha) หรือ การเกณฑ์แรงงานเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรในการสร้างทางรถไฟสายมรณะ หรือ โศกนาฏกรรมที่หมู่เกาะเพิร์ลฮาร์เบอร์ แต่สำหรับโลกตะวันออกนั้น ความทรงจำร่วมที่เกี่ยวข้องกับความโหดร้ายทารุณกรรมของทหารญี่ปุ่นเป็นที่ประจักษ์กันดีอยู่แล้วในหมู่ชาวพื้นเมืองในภูมิภาคเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ คาบสมุทระเกาหลีและจีนแผ่นดินใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการทรมานร่างกายเชลยศึกโดยกลุ่มสารวัตรทหารบกญี่ปุ่นที่เรียกว่า เคมเพไต (Kempeitai) การประหารชีวิตชาวพื้นเมืองที่ขโมยเสบียงอาหารของกองทัพญี่ปุ่นโดยการกรอกน้ำมันก๊าดเข้าปากหรือแม้แต่กรณีบ้านโป่ง จ.ราชบุรี การสังหารหมู่

ชาวจีนที่เมืองนานกิงในจีนแผ่นดินใหญ่ และในท้ายสุดคือนโยบายผู้หญิงผ่อนคลายเป็นของ กองทัพญี่ปุ่น

ไอริส จาง (Iris Chang) ผู้เขียนหนังสือ เรื่อง The Rape of Nanking ได้กล่าวว่า หากจะนำความอับหิตรุนแรงโหดร้ายน่าสะพรึงกลัวที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ตอนอื่นๆ มาเปรียบเทียบกับ การสังหารโหดชาวนานกิงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วเรื่องอื่นๆ นับว่าเป็นรองอยู่มาก (ฉัตรนคร องค์กรสิทธิ์, 2549 : 28) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวนานกิงหรือเหตุการณ์หนานจิง ต้าถูซา (Nanjing Datusha) คือ บาดแผลอันเลวร้ายที่ไอริส ต้องการจะสื่อให้โลกทราบถึงอดีตที่ยังถูกละเลยซึ่ง ไอริส จาง ได้อ้างถึงคำพูดของ อีลี วีเชล³ นักประพันธ์รางวัลโนเบล ที่ได้กล่าวไว้ว่า “การละเลยเรื่องการสังหารหมู่คือ ฆาตกรรมซ้ำสอง” (ฉัตรนคร องค์กรสิทธิ์, 2549 : 44)

เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงปลาย ค.ศ. 1937 ช่วงสงครามจีน - ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 (Second Sino-Japanese War) กองทัพญี่ปุ่นได้บุกเข้ายึดเมืองนานกิง เมืองหลวงของประเทศจีนในขณะนั้นและได้ก่ออาชญากรรมสงครามต่อชาวจีนด้วยการสังหารชาวจีนกว่า 3 แสนคนในช่วงไม่กี่สัปดาห์หลังจากการยึดครองนานกิง มีผู้หญิงจีนจำนวนระหว่าง 20,000 – 80,000 คนถูกข่มขืนกระทำชำเราและถูกทารุณกรรมทางเพศ อาทิ การตอกตรึงไว้กับข้างฝา การเสียดหน้าอก การใช้ลิ้มตอกเข้าไปในอวัยวะเพศ หรือแม้แต่การที่พ่อถูกบังคับให้ข่มขืนลูกสาวและลูกชายถูกบังคับให้ข่มขืนแม่ในขณะสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวถูกบังคับให้ดู (ฉัตรนคร องค์กรสิทธิ์, 2549 : 32) ซึ่ง เยียนถึงอ้าย อติต เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทย ได้บรรยายสภาพของเมืองนานกิงในขณะนั้นว่า “เป็นนรกอันน่าสยดสยองในแดนมนุษย์” (ฉัตรนคร องค์กรสิทธิ์, 2549 : 16)

อย่างไรก็ตาม เพื่อหลีกเลี่ยงจากแรงต่อต้านจากชาวจีนและเป็นการลดความขัดแย้งจากชาวพื้นเมือง กองทัพญี่ปุ่นจึงเริ่มมีการนำนโยบายการจัดตั้งสถานที่ผ่อนคลายเป็น

---

³ อีลี วีเชล คือ นักประพันธ์รางวัลโนเบลอเมริกันเชื้อสายยิว ผู้รอดชีวิตจากค่ายกักกันบูเคนวัลด์ (Buchenwald concentration Camp) ในประเทศเยอรมนีช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

(Military Comfort Station) สำหรับทหารญี่ปุ่น เพื่อลดอัตราการขาดร่ำข่มขืนผู้หญิง และเมื่อสงครามมหาเอเซียบูรพาประทุขึ้นในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ จึงส่งผลให้มีการจัดตั้งสถานที่ผ่อนคลายเป็นดั่งกล่าวในดินแดนที่กองทัพญี่ปุ่นเข้าไปยึดครอง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการรับผู้หญิงผ่อนคลายเป็น (Comfort Women) จากดินแดนมาทำงานในสถานที่ผ่อนคลายเป็นดั่งกล่าว

หมู่เกาะอินเดีเยตะวันออกของดัตช์ (Dutch East Indies) หรือประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน เป็นหนึ่งในดินแดนที่ถูกญี่ปุ่นปกครองในช่วงสงครามมหาเอเซียบูรพา และได้รับผลกระทบจากนโยบายที่รุนแรงของกองทัพญี่ปุ่นในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การที่ทหารญี่ปุ่นให้ชาวมุสลิมพื้นเมืองประกอบพิธีละหมาดโดยหันหน้าไปทางกรุงโตเกียวรวมทั้งบังคับให้ยอมรับจักรพรรดิญี่ปุ่นเสมือนพระเจ้าสูงสุด ชาวพื้นเมืองและเชลยศึกสัมพันธมิตรถูกบังคับใช้แรงงานอย่างหนัก ซึ่งข้อมูลจากห้องสมุดสภาออกเกรสของสหรัฐอเมริกาได้ประมาณตัวเลขแรงงานหรือโรมุฉะ (Romusha) บนเกาะชวาว่าอยู่ระหว่าง 4 - 10 ล้านคน ทำให้หมู่เกาะอินเดีเยตะวันออกของดัตช์เป็นดินแดนที่ถูกกองทัพญี่ปุ่นใช้แรงงานมากที่สุดในช่วงสงครามมหาเอเซียบูรพา และที่สำคัญคือการบังคับให้หญิงพื้นเมืองและหญิงชาวดัตช์เป็น “ผู้หญิงผ่อนคลายเป็น”

ผู้หญิงผ่อนคลายเป็น (Comfort Women) คืออะไร

ผู้หญิงผ่อนคลายเป็นหรือ Comfort women ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า เอียนฟู (ianfu) หมายถึง ผู้หญิงญี่ปุ่นและผู้หญิงเกาหลีที่ถูกคัดเลือกจากประเทศญี่ปุ่น รวมถึงผู้หญิงวัยเยาว์จากดินแดนที่เป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น อาทิ เกาหลีและไต้หวัน ที่ถูกส่งตัวไปยังบริเวณที่เป็นสมรภูมิต่อมาโดยการใช้อำนาจบังคับ ผู้หญิงผ่อนคลายเป็นหรือ เอียนฟู อาจหมายถึง ผู้หญิงที่ถูกบังคับให้ทำงานบริการทางเพศในสถานที่ซึ่งกองทัพเป็นผู้ดูแลทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่เรียกว่า เอียนโจ (ianjo) หรือสถานี่ผ่อนคลายเป็น (Comfort Station) ผู้หญิงผ่อนคลายเป็นบางส่วน อาจหมายถึง โสเภณีที่ยินยอมมาทำงานบริการทาง

เพศให้แก่ทหารญี่ปุ่นในค่ายทหารเพื่อแลกเปลี่ยนกับการปลดหนี้หรือเพื่อค่าจ้าง (Sue R. Lee, 2003 : 513)

เราพบการระบุถึงคำว่า เอียนฟู (ianfu) หรือผู้หญิงผ่อนคลาย (Comfort Women) ในเอกสารราชการลับของกองทัพบกญี่ปุ่นตั้งแต่ในช่วง ค.ศ. 1938 เป็นต้นไป นักประวัติศาสตร์และนักวิชาการญี่ปุ่นหลายท่าน อาทิ โยชิมิ โยชิอากิ (Yoshimi Yoshiaki) และ ยูกิ ทานากะ (Yuki Tanaka) ได้ตั้งข้อเสนอมว่า เป็นการยากที่จะระบุให้แน่ชัดเจนว่า นโยบายของผู้หญิงผ่อนคลายถูกใช้ครั้งแรกเมื่อใด ทั้งนี้ เนื่องจากเอกสารราชการของกองทัพส่วนใหญ่ถูกทำลายทันทีหลังจากที่รัฐบาลญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามในวันที่ 15 สิงหาคม 1945 อย่างไรก็ตามหลังจากที่ โยเฮอิ โคโนะ (Yohei Kono) หัวหน้าเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ออกแถลงการณ์โคโนะ (Kono Statement) ในปี ค.ศ. 1993 ทำให้นักวิชาการสามารถเข้าถึงเอกสารลับที่รัฐบาลญี่ปุ่นเก็บรักษาไว้ในห้องสมุดของหน่วยป้องกันประเทศ (Defence Agency) และไม่เคยเปิดเผยมาก่อน โดยเฉพาะเอกสารราชการของกองทัพเรือ ที่ได้ระบุถึงการตั้ง เอียนโจ (ianjo) หรือสถานีผ่อนคลาย (Comfort Station) สำหรับกองทัพเรือที่เข้าไปประจำการในเซี่ยงไฮ้ หลังจากเหตุการณ์เซี่ยงไฮ้ (Shanghai Incident) ในปี ค.ศ. 1932 และหลังจากเกิดสงครามจีน - ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 (The Second Sino-Japanese War) ใน ค.ศ. 1937 จำนวนสถานีผ่อนคลายได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

การปลุกกระแสผู้หญิงผ่อนคลายในสังคมโลก

ในปัจจุบันอดีตผู้หญิงผ่อนคลายกว่า 30% ยังคงมีชีวิตอยู่ ซึ่งผู้หญิงผ่อนคลายส่วนใหญ่มักจะเสียชีวิตจากสภาพแวดล้อมที่ย่ำแย่ การทำงานหนัก การเจ็บป่วยในสถานีผ่อนคลาย บางส่วนถูกบังคับให้ฆ่าตัวตายหลังจากญี่ปุ่นประกาศแพ้สงคราม (Sue R. Lee, 2003 : 517) ส่วนที่รอดชีวิตจากสงครามมักจะมีคความบอบช้ำทางจิตใจและในสังคมเอเชียที่ให้ความสำคัญกับมุมมองที่ผู้ชายเป็นใหญ่มักจะไมยอมรับหรือเห็นใจในอดีตของผู้หญิงผ่อนคลาย ฉะนั้นผู้หญิงผ่อนคลายเหล่านั้นจึงเหมือนถูกบีบทางอ้อมให้ปิดบัง

อดีตของตนเองเพื่อป้องกันไม่ให้พวกเธอเหล่านั้นถูกขับไล่ออกจากครอบครัวหรือถูกรุมประชาทัณฑ์ สิ่งนี้จึงเป็นสาเหตุสำคัญว่าทำไมอาชญากรรมสงครามว่าด้วยเรื่องผู้หญิงผ่นคลายถึงเป็นเรื่องที่ถูกลืมมาตลอด 50 ปีหลังจากสงครามมหาเอเชียบูรพาสิ้นสุดลง

ความรุนแรงว่าด้วยนโยบายของผู้หญิงผ่นคลายของกองทัพญี่ปุ่น เป็นประเด็นที่สังคมเริ่มให้ความสนใจโดยน่าจะเริ่มจาก การที่ประธานาธิบดีเกาหลีใต้ได้เยือนญี่ปุ่นในช่วงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1990 ซึ่งกลุ่มสตรีนิยมเกาหลี (Korean Feminist Group) ได้ร่างแถลงการณ์เรียกร้องให้ขอค่าชดเชยกรณีที่รัฐบาลญี่ปุ่นได้บังคับสตรีชาวเกาหลีให้เข้าไปทำงานในกองอาสาสมัครสตรีเกาหลี (Female Volunteer Corp) ในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพาแต่กลับถูกหลอกให้ไปบริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่น ต่อมาในเดือนธันวาคม ค.ศ.1991 เมื่อ อดีตผู้หญิงผ่นคลายชาวเกาหลีใต้ 3 คนนำโดย คิม ฮัก ซุน (Kim Hak Sun ได้ออกมาเรียกร้องเงินชดเชยและค่าขอโทษจากรัฐบาลญี่ปุ่นที่ได้ปฏิบัติต่อเธอในช่วงที่คาบสมุทรเกาหลีถูกญี่ปุ่นปกครองในฐานะตัวแทนของอดีตผู้หญิงผ่นคลาย 100,000 ราย ในเกาหลีใต้โดยอ้างว่าผู้ประท้วงชาวเกาหลีได้รับเงินมาจากนักธุรกิจในการออกมาเคลื่อนไหว และกองทัพญี่ปุ่นในขณะนั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ แต่หลังจากได้รับแรงกดดันจากสังคมโดยเฉพาะจากอดีตผู้หญิงผ่นคลายในจีน เกาหลี ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซียที่ออกมาฟ้องร้องรัฐบาลญี่ปุ่น ประกอบกับโยชิมิ โยชิอากิ (Yoshimi Yoshiaki) นักประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นได้พบเอกสารสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานีย่นคลายของกองทัพญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออก และนำมาตีพิมพ์ หนังสือพิมพ์ฮาซาชิ (Asahi Shinbun) ในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 1992 รัฐบาลญี่ปุ่นจึงเริ่มเปลี่ยนท่าทีโดยเริ่มจาก นายโยเฮอิ โคโนะ (Yohei Kono) หัวหน้าเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้กล่าวคำแถลง (Kono Statement) ในวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ.1993 ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้คือ

1. กองทัพญี่ปุ่นมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมในการจัดตั้งสถานีย่นคลายและการจัดหาผู้หญิงผ่นคลาย
2. ผู้หญิงผ่นคลายจะถูกจัดหาโดยคนกลางที่ทำตามคำขอจากกองทัพญี่ปุ่น มีหลายกรณีที่น่ายทหารและบุคลากรกองทัพญี่ปุ่นเป็นผู้อยู่ในกระบวนการคัดเลือกโดยใช้วิธีบังคับผู้หญิงผ่นคลายเหล่านั้น

3. ผู้หญิงพ่อกลายมีสภาพความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ภายในสถานี่พ่อกลายท่ามกลางบรรยากาศที่น่าสะพรึงกลัว

4. รัฐบาลญี่ปุ่นได้กล่าวคำขอโทษอย่างเป็นทางการต่อเหล่าผู้หญิงพ่อกลายที่เคยตกเป็นเหยื่อของกองทัพญี่ปุ่นในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา⁴

นอกจากนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นยังได้ร่วมก่อตั้งกองทุนเรื่องผู้หญิงพ่อกลายและผู้หญิงเอเชีย (The Comfort Women Issue and the Asian Women Fund) (ATF) ในช่วงปี ค.ศ. 1995 ในวโรกาสครบรอบ 50 ปี การสิ้นสุดของสงครามมหาเอเชียบูรพา กองทุนนี้จะได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลและประชาชนชาวญี่ปุ่นเพื่อเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นและนานาชาติที่เคยตกเป็นเหยื่อจากนโยบายผู้หญิงพ่อกลายในเรื่องของการศึกษาเอกสารในช่วงสงคราม การจัดงานแถลงการณ์เพื่อเป็นเวทีให้อดีตผู้หญิงพ่อกลายได้มีโอกาสบอกกล่าวเรื่องราวของตน การวางแผนเพื่อจ่ายเงินค่าชดเชยแก่อดีตผู้หญิงพ่อกลายในประเทศต่าง ๆ และรัฐบาลญี่ปุ่นในสมัยของนายกรัฐมนตรีเรียวกาโระ ฮาชิโมโตะ (Ryutaro Hashimoto) ได้มีการออกจดหมายแสดงคำขอโทษต่ออดีตผู้หญิงพ่อกลายเป็นรายบุคคล

ทำไมจึงต้องมีนโยบายผู้หญิงพ่อกลาย

สำหรับกองทัพญี่ปุ่นแล้ว การมีเพศสัมพันธ์มีความสำคัญพอ ๆ กับเสบียงของกองทัพ เช่นเดียวกับทหารญี่ปุ่นยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์อีกว่า การมีเพศสัมพันธ์ก่อนการออกรบ เป็นมนต์คาถาที่ช่วยป้องกันอันตรายจากสงคราม ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดกรณีการฉุดคร่า ช่มชืนผู้หญิงพื้นเมืองในดินแดนที่ญี่ปุ่นเข้าไปยึดครองไว้ การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการสร้างบรรยากาศความเป็นอริของชนพื้นเมืองที่มีต่อกองทัพญี่ปุ่น เช่นเดียวกัน หลังจากเกิดเหตุการณ์ที่นานกิง ใน ค.ศ. 1937 สมเด็จพระจักรพรรดิ

⁴ สำหรับรายละเอียดของ Kono Statement โปรดดู

<http://www.mofa.go.jp/policy/women/fund/state9308.html>

ฮิโรฮิโตะ (Emperor Hirohito) ทรงมีพระราชดำริที่ต้องการฟื้นฟูภาพลักษณ์และเกียรติภูมิของกองทัพแห่งสมเด็จพระจักรพรรดิที่ถูกโจมตีโดยสื่อต่างชาติ พระองค์ทรงยื่นข้อเสนอ 2 ข้อ คือ หนึ่ง การปฏิรูปกฎของกองทัพโดยเฉพาะการกำหนดโทษข้อหาข่มขืนกระทำชำเราของทหารญี่ปุ่นทั้งกองทัพบกและกองทัพเรือ ในส่วนของข้อเสนอแรกนั้น แม้ว่าจะมีการกำหนดบทลงโทษทหารญี่ปุ่นที่ผิดคร่าข่มขืนผู้หญิงพื้นเมือง อาทิ การสังหาร การลดลำดับชั้นยศ ก็ตามแต่ก็ไม่ได้ทำให้ปัญหาการข่มขืนผู้หญิงพื้นเมืองลดลงแต่อย่างใด สิ่งนี้จึงนำไปสู่ข้อเสนอที่สอง คือ การพัฒนานโยบายผู้หญิงผ่อนคลายเป็นระบบมากขึ้นและให้มีการขยายการตั้งสถานีผ่อนคลายเป็นเพิ่มขึ้น

ตามเอกสารของกระทรวงสงครามของญี่ปุ่น (Minister of War) เรื่อง *“ประเด็นเกี่ยวกับการคัดเลือกผู้หญิงมาทำงานในสถานีผ่อนคลายเป็นของกองทัพ”* (Matters Concerning the Recruitment of Women to Work in Military Comfort Stations) ที่ออกในวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ. 1938 ได้ระบุถึงความตระหนักของกองทัพญี่ปุ่นที่มีต่อภาพลักษณ์ด้านลบที่เกิดจากการที่ทหารญี่ปุ่นผิดคร่า ลักพาตัวและข่มขืนผู้หญิงพื้นเมืองหรือแม้แต่การที่มีมือที่สามทำการลักพาตัวผู้หญิงแล้วอ้างว่าเป็นคำสั่งจากกองทัพญี่ปุ่น และมีการกล่าวถึงการวางแผนในการร่างคำสั่งให้กองทัพญี่ปุ่นเข้าไปจัดการดูแลสถานีผ่อนคลายเป็นและคัดเลือกผู้หญิงผ่อนคลายเป็นเองโดยร่วมมือกับสารวัตรทหารและตำรวจในท้องถิ่นต่าง ๆ ในอนาคต (Carmen M.Argibay, 2003 : 2)

มีผู้นำกองทัพจำนวนมากที่นำนโยบายดังกล่าวมาใช้ โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่าง 2 กรณีคือ นายพล โอคามูระ ยาซุจิ (Okanura Yasuji) และเรือตรียาซุฮิโระ นากะโซเนะ (Yasuhiro Nakasone) โอคามูระ คืออดีตรองผู้บัญชาการกองกำลังโจมตีในเซี่ยงไฮ้ช่วง ค.ศ. 1931 โอคามูระได้ออกมายอมรับปี ค.ศ. 1970 ว่าเป็นบุคคลแรกที่ริเริ่มการก่อตั้งสถานีผ่อนคลายเป็นของกองทัพในเซี่ยงไฮ้ ซึ่งเขาได้ขอให้มีการส่งผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวญี่ปุ่นจากนางงาซากิมาปฏิบัติหน้าที่ในสถานีผ่อนคลายเป็นของกองทัพในเซี่ยงไฮ้ จนปัญหาการข่มขืนชาวจีนของทหารญี่ปุ่นแทบจะหายไปจากเซี่ยงไฮ้ อีกกรณีหนึ่ง คือ การที่เรือตรี

ยาซูฮิโระ นากะโซเนะ⁵ นายทหารประจำกองทัพเรือวัย 23 ปี พบว่าในช่วง ค.ศ. 1942 ที่ตนได้รับมอบหมายให้ดูแลการก่อสร้างสนามบิน ณ บาหลีกปาปัน (Balikpapan) บน เกาะบอร์เนียว ปัญหาข่มขืนชาวพื้นเมือง การเล่นการพนันและปัญหาการชกต่อยในหมู่ ทหารใต้บังคับบัญชา 3000 นาย ส่งผลให้การสร้างสนามบินล่าช้าเกินกำหนด นากะโซ เนะจึงได้จัดหาหญิงสาวอินโดนีเซีย 4 คนพร้อมตั้งสถานี่ผ่อนคลายเป็น (Yuki Tanaka, 2002 : 31) เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้หญิงผ่อนคลายเป็นรางวัลจาก การออกรบ รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์ยังเป็นการกระทำที่ช่วยลดความเครียดของทหารที่ เกิดจากกฎระเบียบที่เคร่งครัดในกองทัพ การอยู่ห่างจากบ้านเกิด การถูกกลั่นแกล้งจาก ผู้บังคับบัญชา และการมีวันหยุดพักผ่อนที่ไม่เพียงพอของทหาร ซึ่งหากพิจารณาจาก ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาเหตุนี้เอง เราจะเห็นว่าสาเหตุที่หนึ่งซึ่งเป็นปัจจัย หลักที่ทำให้นโยบายผู้หญิงผ่อนคลายเป็นมีความสำคัญต่อกองทัพญี่ปุ่นในช่วงสงครามก็คือ ทัศนคติของกองทัพญี่ปุ่นเองที่มองว่าผู้หญิงผ่อนคลายเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการ ดำรงชีวิตของทหารในขณะทำสงคราม ตามที่ ยูกิ ทานากะ ได้กล่าวไว้ว่า “*ผู้หญิงผ่อน คลาย เป็นเสมือน ยุทธภัณฑ์ของกองทัพ*” (Yuki Tanaka, 2002 : 31)

สาเหตุที่สอง ก็คือเพื่อลดการแพร่กระจายของกามโรค (Venereal Diseases) และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในหมู่ทหารญี่ปุ่น กองทัพญี่ปุ่นมองว่าผู้หญิงให้บริการตาม สถานบริการทางเพศที่อยู่นอกค่ายทหารมักมีความเสี่ยงในการเป็นพาหะของกามโรค ซึ่ง มีผลโดยตรงต่อสมรรถภาพในการรบของทหารญี่ปุ่น ถึงขั้นที่มีกฎของกองทัพที่ได้ระบุว่า หากทหารคนใดติดเชื้อกามโรค จะต้องถูกถอดยศลง 2 ชั้น กองทัพมองว่าระบบผู้หญิง ผ่อนคลายในค่ายนั้นถูกสุขอนามัยมากกว่า คุณสมบัติข้อหนึ่งที่กองทัพใช้เป็นเกณฑ์ใน การคัดเลือกผู้หญิงผ่อนคลายเป็นคือ ต้องเป็นผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน อีกทั้งแพทย์ประจำ กองทัพจะทำการสุ่มตรวจโรคของผู้หญิงผ่อนคลายเป็นอย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง และกองทัพ

---

⁵ หลังสงครามมหาเอเซียบูรพา เรือตริยาซูฮิโระ นากะโซเนะ ได้เล่นการเมืองและ เคยดำรงตำแหน่ง เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศญี่ปุ่น ในช่วงปี ค.ศ.1983 - 1987

ญี่ปุ่นมีการรณรงค์ในการใช้ถุงยางอนามัยหรือแม้แต่มีการสาธิตการใช้สารฆ่าเชื้อทันที หลังทหารญี่ปุ่นมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงผ่นคลาย

สาเหตุที่สาม เพื่อเป็นการรักษาความมั่นคงในกองทัพหรือในค่ายทหาร ด้วยเหตุที่ระบบผู้หญิงผ่นคลายเป็นระบบปิดที่ดูแลจัดการโดยกองทัพเอง ผู้หญิงที่มาทำงานในสถานีนี้อ่อนคลายจะถูกกำหนดให้ใช้ชีวิตโดยมีอาณาบริเวณจำกัดแคในค่ายทหารเท่านั้น ทำให้มั่นใจได้ว่าผู้หญิงผ่นคลายจะไม่มีทางเป็นสายลับของข้าศึก ผู้หญิงผ่นคลายจะไม่ได้มีโอกาสให้ออกไปนอกค่ายทหารโดยพลการ ผู้หญิงผ่นคลายจะถูกสอดส่องและฟังเสียงโดยเคมเพไต (Kempeitai) หรือพวกสารวัตรทหารอย่างใกล้ชิด และพวกเคมเพไตมักจะมิบหลงโทษที่ค่อนข้างรุนแรงในกรณีที่พวกผู้หญิงผ่นคลายออกนอกพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาต

สาเหตุที่สี่ การขยายตัวของจักรวรรดิญี่ปุ่นและทัศนคติต่อผู้หญิงญี่ปุ่นที่เปลี่ยนไป หลังจากญี่ปุ่นได้โจมตีหมู่เกาะเพิร์ล (Pearl Harbor) ในวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 และได้ยกพลขึ้นบกดินแดนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา ในช่วงดังกล่าวมีทหารญี่ปุ่นประจำการอยู่ในจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งสิ้น 3.5 ล้านนาย สิ่งก็ตามมาก็คือความต้องการผู้หญิงผ่นคลายเพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนของทหารญี่ปุ่นที่เข้าไปประจำการตามดินแดนต่าง ๆ ในช่วงเดือนกรกฎาคม 1941 กองทัพญี่ปุ่นได้กำหนดว่าทหารญี่ปุ่นทุก 800,000 นาย จะต้องใช้ผู้หญิงผ่นคลาย 20,000 คน หรือทหารญี่ปุ่น 40 นายต่อผู้หญิงผ่นคลาย 1 คน ซึ่ง นั้นหมายความว่ากองทัพจะต้องมีผู้หญิงผ่นคลายประมาณ 90,000 คน สำหรับทหารทั้งหมด

ในขณะที่เดียวกันเราพบว่ารัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปต่อผู้หญิงญี่ปุ่น โดยแต่เดิมนั้นผู้หญิงญี่ปุ่นมีหน้าที่สำคัญคือต้องถูกคัดเลือกให้ผู้หญิงไปผ่นคลายตามสถานีนี้อ่อนคลายต่าง ๆ ตั้งแต่ช่วงกรณีเซียงไฮ้ แต่ในช่วงในปี ค.ศ. 1940 รัฐบาลได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาพันธุกรรมบริสุทธิ์ (National Eugenic Law) ซึ่งเป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงญี่ปุ่นใหม่จากการเป็นผู้หญิงผ่นคลายไปเป็นการผลิตทายาทที่มีสายเลือดบริสุทธิ์ เลี้ยงดูเยาวชนญี่ปุ่นให้เติบโตเป็นข้ารับใช้ที่จงรักภักดีต่อ

สมเด็จพระจักรพรรดิ นอกจากนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นยังประสงค์ให้ผู้หญิงญี่ปุ่นที่เป็นมายให้
แต่งงานใหม่ได้

ผลที่ตามมาคือผู้หญิงผ่นคล้ายชาวญี่ปุ่นมีจำนวนลดลงหรือไม่ก็ถูกสงวนไว้
สำหรับนายทหารระดับสูงของกองทัพเท่านั้น และทำให้ผู้หญิงที่อยู่ในดินแดนอื่น
โดยเฉพาะเกาหลี และได้หวั่นกลายเป็นเป้าหมายใหม่ของกองทัพญี่ปุ่นในการคัดเลือกมา
เป็นผู้หญิงผ่นคล้ายรวมถึงผู้หญิงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน

ผู้หญิงผ่นคล้ายในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์: กรณีหญิงชาวพื้นเมือง อินโดนีเซีย

ในช่วงก่อนสงครามมหาเอเซียบูรพา หมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์
(Dutch East Indies) หรือประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน เป็นดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคม
ของประเทศเนเธอร์แลนด์ หมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์มีความสำคัญทางด้าน
ยุทธศาสตร์สำหรับกองทัพญี่ปุ่นโดยเฉพาะบ่อน้ำมันบริเวณเกาะชวาตอนกลาง ตะวันตก-
เฉียงใต้ของเกาะบอร์เนียวและเกาะสุมาตรา กองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกหมู่เกาะอินเดีย
ตะวันออกของดัตช์ตั้งแต่ช่วงธันวาคม ค.ศ. 1941 โดยใช้เวลาราว 4 เดือนจึงสามารถเข้า
ยึดปัตตาเวีย (Batavia) เกาะบอร์เนียว และเกาะสุมาตราได้ทั้งหมด จนกองทัพดัตช์ยอม
แพ้ต่อกองทัพญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการในวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 1942

มีข้อน่าสังเกตอย่างหนึ่งคือ ในช่วงที่มีการยกพลขึ้นบกของกองทัพญี่ปุ่นนั้น เรา
มักจะไม่ค่อยพบการต่อต้านโดยชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียเลย ซึ่งนับตั้งแต่ที่ญี่ปุ่นประสบ-
ความสำเร็จในการยึดครองหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์นั้น ก็กลับได้รับการต้อนรับ
ชาวพื้นเมืองในฐานะวีรบุรุษผู้ปลดปล่อยพวกเขาเหล่านั้นจากการปกครองของชาวดัตช์
และในตลอดช่วงการยึดครองหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์นั้น เราพบความร่วมมือ
ระหว่างญี่ปุ่นและชาวพื้นเมืองในหลายมิติไม่ว่าจะเป็นการตั้งกองกำลังร่วมระหว่างทหาร
ญี่ปุ่นและชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียทั้งในเกาะชวา บาหลี และสุมาตรา เพื่อป้องกันการ-
รุกรานจากฝ่ายสัมพันธมิตร หรือแม้แต่การที่รัฐบาลญี่ปุ่นในช่วงสงครามได้ให้สิทธิ

บางอย่างแก่ชาวพื้นเมืองที่เคยเป็นสิ่งต้องห้ามในสมัยที่ชาวตะวันตกครอง อาทิ การอนุญาตให้ชาวอินโดนีเซียชักธงชาติชาวแดงและร้องเพลงชาติอินโดนีเซีย รายา (Indonesia Raya) ในช่วงต้นของการยึดครองได้อย่างเปิดเผย (ทวิศักดิ์ เผือกสม, 2547 : 94) การเปิดโอกาสให้ชาวพื้นเมืองทำงานในตำแหน่งที่เคยถูกปลูกฝังในช่วงก่อนหน้านี้ว่าเป็นงานที่เหมาะสมสำหรับคนผิวขาวที่มีสติปัญญาความสามารถสูงส่งเหนือชาวพื้นเมือง (ทวิศักดิ์ เผือกสม, 2547 : 95)

อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียกับกองทัพญี่ปุ่นนั้นน่าจะอยู่ในลักษณะที่เป็นมิตรต่อกันในช่วงสงคราม อีกทั้งตำราและหนังสือประวัติศาสตร์อินโดนีเซียที่เป็นกระแสหลักส่วนใหญ่ก็ไม่ได้กล่าวถึงข้อพิพาทระหว่างกองทัพญี่ปุ่นกับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียไว้มากนัก นอกเสียจากกรณีที่ญี่ปุ่นต้องการให้ชาวมุสลิมพื้นเมืองละหมาดโดยหันหน้าไปที่เกาะญี่ปุ่นและกรณีที่กองทัพญี่ปุ่นพยายามชักชวนชาวมุสลิมพื้นเมืองให้ทำสงครามศักดิ์สิทธิ์หรือจียัด (Jihad) กับฝ่ายสัมพันธมิตรในช่วงท้ายสงครามเท่านั้น จนอาจเป็นการยากต่อจินตภาพหรือการตั้งคำถามว่าได้เกิดกรณีการบังคับผู้หญิงชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียให้มาเป็นผู้หญิงผ่อนคลายเป็นหรือไม่ อีกทั้งจะเห็นได้ว่าเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียไม่ได้มีพื้นที่ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติของอินโดนีเซียโดยทันทีหลังจากสงครามสิ้นสุดลง ซึ่งอาจเนื่องมาจากผู้หญิงผ่อนคลายเป็นบางคนได้ฆ่าตัวตายหลังจากค่ายกักกันถูกปลดปล่อยโดยกองทัพออสเตรเลีย บางส่วนไม่กล้ากลับภูมิลำเนาเนื่องจากอับอายที่จะเผชิญหน้ากับคนในครอบครัว (Yuki Tanaka, 2002 : 81)

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมา ด้วยเงื่อนไขและบริบททางสังคมเดียวกัน หลังจากที่มีรัฐบาลญี่ปุ่นการประกาศแถลงการณ์ โคโนะในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1993 อันเป็นเหตุให้เรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรมสงครามเกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงผ่อนคลายเป็นจีนและเกาหลีก็ได้ถูกกล่าวขานและถูกรับรู้โดยสาธารณชนทั่วไป บรรดาอดีตผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวอินโดนีเซียมากกว่า 20,000 รายก็ได้อาศัยสถานการณ์ดังกล่าวโดยการออกมายอมรับกับรัฐบาลอินโดนีเซียว่าพวกเขาเคยตกเป็นเหยื่อทางเพศของทหารญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ส่งผลให้เกิดกระแสการตื่นตัวของชาวอินโดนีเซียที่มีต่อประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง มี

การก่อตั้งองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ มากมายเพื่อให้ความช่วยเหลืออดีตผู้เคราะห์ร้าย และสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่ถูกกลืนโดยหลายกระบวนการวิธี อาทิ การสัมภาษณ์อดีตผู้หญิงผ่นคลายชาวพื้นเมืองที่รอดชีวิตเพื่อรวบรวมเป็นหลักฐานประเภท คำให้การ (testimonies) และการสืบหาเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นภาษาพื้นเมืองและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับนโยบายผู้หญิงผ่นคลายในอินโดนีเซียโดยการร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ที่เคลื่อนไหวเกี่ยวกับประเด็นเรื่องผู้หญิงผ่นคลาย เช่น กองทุนเรื่องผู้หญิงผ่นคลายและผู้หญิงเอเชีย (The Comfort Women Issue and the Asian Women Fund) ซึ่งการสืบหาเอกสารนี้เองทำให้ทางการอินโดนีเซียได้ค้นพบเอกสารสำคัญที่เป็นสำนวนคดีจากศาลยุติธรรมว่าด้วยการพิจารณาคดีอาชญากรรมสงคราม (War Crime Tribunal) ที่ระบุถึงการฟ้องร้องและคำรับสารภาพของบุคคลที่มีส่วนร่วมในนโยบายผู้หญิงผ่นคลายในอินโดนีเซีย ซึ่งทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรมสงครามนี้กระจ่างต่อสาธารณชนมากขึ้นหลังจากไม่ได้รับการกล่าวถึงมานานกว่าครึ่งศตวรรษ ซึ่งสามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้

กรณีของ เรือตรี ยาซุฮิโระ นากะโซเนะ (Yasuhiro Nakasone) ที่ได้กระทำการบังคับขืนใจให้ผู้หญิงพื้นเมืองอินโดนีเซีย 4 ราย มาทำงานในสถานีนีพ่นคลายบนเกาะบอร์เนียว นอกจากนี้หลักฐานประเภทสำนวนคดีจากศาลทหารว่าด้วยอาชญากรรมสงครามที่ตั้งขึ้นหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาโดยกองทัพดัตช์ ได้กล่าวถึงกรณีการฟ้องร้องนายอิชิบาชิ นากาซาบุโร⁶ (Ishibashi Nakazaburo) หนึ่งในผู้คุมสถานีนีพ่นคลาย ณ บาหลิกปาปัน (สถานีนีพ่นคลายที่เรือตรียาซุฮิโระ นากะโซเนะเป็นผู้ก่อตั้ง) ด้วยข้อหาลักพาตัวหญิงพื้นเมืองชาวอินโดนีเซียจำนวนหนึ่งและบังคับให้ทำงานในสถานีนีพ่นคลาย

---

⁶ อิชิบาชิ นากาซาบุโร ถูกศาลตัดสินว่า ไม่ได้กระทำความผิด เนื่องจากอดีตผู้หญิงผ่นคลายอินโดนีเซีย 3 รายให้การในชั้นการไต่สวนว่าการทำงานในสถานีนีพ่นคลายทำให้ชีวิตพวกเธอดีขึ้น โปรดดู Yuki Tanaka หน้า 78-79 เพิ่มเติม

อีกกรณีหนึ่ง คือ การใช้ข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่ถูกรวบรวมและค้นคว้าโดยกองทุนเรื่องผู้หญิงผ่อนคลายเป็นผู้หญิงเอเชีย (The Comfort Women Issue and the Asian Women Fund) ที่ได้ระบุดังสถานที่ตั้งของสถานีนี้อ่อนคลายในเกาะหลัก ๆ ของประเทศอินโดนีเซียในช่วงที่ญี่ปุ่นปกครอง โดยเริ่มจากเมืองเบลาวัน (Belawan) ตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ถัดมาคือเกาะชวาที่มีสถานีนี้อ่อนคลายกว่า 6 แห่งที่ปัตตาเวีย 4 แห่งในเซอมารัง (Semarang) 3 แห่งในสุราบายา (Surabaya) และบนเกาะเซเรเบส พบสถานีนี้อ่อนคลาย 21 แห่งโดยที่เมืองมาร์กัสซาร์ (Makassar) พบ 3 แห่ง ส่วนในหมู่เกาะรอบนอกนั้น รายงานของรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ได้ระบุดังสถานีนี้อ่อนคลายที่ตั้งอยู่บนหมู่เกาะซุนดา (Sunda Island) หมู่เกาะโมลุกกะ (Molucas) และบอร์เนียว (Borneo) ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชี้ชัดให้เห็นว่ากองทัพญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายผู้หญิงผ่อนคลายเป็นแพร่หลายในอินโดนีเซียอย่างเป็นปกติวิสัย

แผนที่แสดงถึงที่ตั้งของสถานีนี้อ่อนคลายในเกาะหลัก ๆ ของประเทศอินโดนีเซีย

ที่มา <http://www.awf.or.jp/e1/indonesia.htm>

กรณีต่อมาคือการประหารชีวิตผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียให้มาเป็นผู้หญิงผ่อนคลาย โดยหลักฐานจากสำนวนคดีของศาลทหารตัดสินว่า ด้วยอาชญากรรมสงคราม ได้ระบุงถึงการพิพากษาประหารชีวิต เรือเอกโอกาจิมะ โทชิฮารุ (Okajima Toshiharu) อดีตสารวัตรทหารเรือญี่ปุ่นพร้อมสารวัตรทหารเรืออีก 12 นาย ในข้อหาฆาตกรรมและทรมานร่างกายชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียประมาณ 1500 ราย รวมถึงข้อหาข่มขืนและบังคับผู้หญิงชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียให้มาทำงานในสถานผ่อนคลายเช่นกัน⁷ ซึ่งสารวัตรทหารเรือมีงจะมีหน้าที่สำคัญคือการจับกุมขบวนการใต้ดินของชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียที่ต่อต้านญี่ปุ่นช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา และหนึ่งในกระบวนการวิธีที่สารวัตรทหารเรือเหล่านี้นิยมกระทำเพื่อเป็นการลงโทษสมาชิกของขบวนการใต้ดินก็คือการลงมือข่มขืนลูกสาวและภรรยาของผู้ร่วมขบวนการใต้ดิน

กรณีสุดท้ายที่จะยกตัวอย่างคือ การล่อลวงผู้หญิงชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียโดยทหารญี่ปุ่นให้ไปทำงานเป็นผู้หญิงผ่อนคลายในดินแดนอื่น ๆ ที่ญี่ปุ่นยึดครองอยู่ (Yuki Tanaka, 2002 : 81) ซึ่งพบข้อเท็จจริงจากหลักฐานประเภทคำให้การของอดีตผู้หญิงผ่อนคลายชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย ดังเช่นกรณีของ สิติ ฟาร์ติมา (Siti Fatimah) ลูกสาวของกำนันท้องถิ่นในเขตสุบัง (Subang) ทางตะวันตกของเกาะชวา ในคำให้การนี้ สิติ ฟาร์ติมา ระบุว่ากองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามาข่มขืนบ้านของเธอในช่วงสงครามและแสวงหาที่จะส่งเธอและผู้หญิงในหมู่บ้านอีก 4 คน ไปศึกษาต่อที่โตเกียว จนทำให้ในช่วง ค.ศ. 1943 เธอและเพื่อน ๆ ได้ตอบตกลงและเดินทางมาสมทบกับผู้หญิงพื้นเมืองจำนวนร้อยคนที่ทหารญี่ปุ่นล่อลวงมาด้วยเหตุผลเดียวกัน เธอได้เดินทางโดยเรือของญี่ปุ่น แต่แทนที่จะได้ไปโตเกียว เรือกลับเปลี่ยนจุดหมายไปที่เกาะฟลอเรส (Flores Island) อันเป็นจุดหมายปลายทางที่ สิติ ฟาร์ติมา และผู้หญิงชาวพื้นเมืองผู้เคราะห์ร้ายอีกหลายคนจะถูกทหารญี่ปุ่นบังคับให้เป็นผู้หญิงผ่อนคลาย ซึ่งต่อมา สิติ ฟาร์ติมา ได้ถูกย้ายไปเป็นผู้หญิงผ่อนคลายที่เกาะบูรู (Buru Island)

---

⁷ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วไม่บ่อยนักที่จะพบร่องรอยการขนส่งในลักษณะดังกล่าวเนื่องจากการขนย้ายจะอาศัยเรือบรรทุกสินค้าหรือไม่ก็อาจจะมีการอำพรางในใช้เครื่องหมายกาชาด

การล่องลงเพื่อส่งตัวหญิงพื้นเมืองไปยังดินแดนอื่น ยังมีให้พบเห็นอยู่บ่อยครั้ง เช่นกรณีทหารญี่ปุ่นที่ประจำการที่เกาะชวาได้ส่งผู้หญิงพื้นเมืองอายุระหว่าง 15 – 19 ปี จำนวน 200 คน ไปยังดินแดนอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงประเทศไทย โดยอ้างว่าพวกเธอได้รับการคัดเลือกให้ไปศึกษาต่อที่โตเกียว จากคำให้การของ ซูการ์โน มาร์โตดิฮาร์โจ (Sukarno Martodiharjo) กะลาสีของบริษัทเดินเรือญี่ปุ่นที่ปัตตาเวียช่วงสงคราม ซูการ์โน ได้เดินทางร่วมกับเรือลำหนึ่งที่ได้มีไปด้วยผู้หญิงพื้นเมือง ซูการ์โนได้มีโอกาสคุยกับเด็กสาวพื้นเมืองคนหนึ่งที่มีชื่อว่า สุมิตยาติ (Sumiyati) จนซูการ์โนทราบว่าพวกผู้หญิงพื้นเมืองเหล่านี้ถูกส่งไปเรียนภาษาญี่ปุ่นที่โตเกียวและจะได้รับการฝึกหัดเป็นพยาบาล แต่เมื่อเรือออกจากเกาะชวาเพียงไม่กี่วันมีหญิงพื้นเมืองบางส่วนร้องไห้และพยายามฆ่าตัวตาย ซึ่ง สุมิตยาติ ได้เล่าให้ซูการ์โนฟังว่าพวกเธอถูกทหารญี่ปุ่นหลอก และเมื่อขบวนเรือจอดเทียบท่าที่สิงคโปร์ ก็ได้มีเรือ 2 ลำได้แยกจากขบวนโดยมุ่งหน้าไปยังจุดหมายอื่น ส่วนเรือของซูการ์โน ได้มุ่งหน้าไปที่กรุงเทพฯ (ในขณะนั้นใช้ชื่อพระนคร) เมื่อถึงกรุงเทพฯ ซูการ์โน พบเพียงว่ามีทหารญี่ปุ่นมารอรับตัวหญิงชาวชวาเหล่านั้น

ต่อมาในเดือนกันยายน ค.ศ. 1947 หลังสงครามจบลง ซูการ์โนได้มีโอกาสมาเที่ยวที่กรุงเทพฯ ซึ่งทำให้เขาได้พบกับ สุมิตยาติ โดยบังเอิญ สุมิตยาติ ได้เล่าว่าในช่วงสงครามเธอและหญิงชวาอีก 50 คน ถูกส่งตัวไปยังสถานี่ผ่อนคลายเป็นไกล ๆ กรุงเทพฯ เพื่อบริการทางเพศให้ทหารญี่ปุ่นตลอดระยะเวลาของสงคราม เมื่อสงครามจบลงทหารญี่ปุ่นได้พาตัวหญิงชวาบางส่วนไปโดยไม่ทราบจุดหมาย ส่วนตัวเธอไม่มีเงินพอที่จะเดินทางกลับเกาะชวาประกอบกับเธอรู้สึกอับอายกับการเป็นโสเภณีประจำกองทัพญี่ปุ่น จึงได้แต่งงานกับผู้ชายไทย

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกชิ้นต่อกรณีการบังคับให้ผู้หญิงพื้นเมืองชาวอินโดนีเซียให้มาเป็นผู้หญิงผ่อนคลายเป็นคือรายงานของกองทัพออสเตรเลีย เป็นที่ทราบกันว่า ทหารออสเตรเลียเป็นผู้ที่ได้ยกพลเข้ามาปลดปล่อยหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของดัตช์จากการยึดครองของญี่ปุ่น จากรายงานของกองทัพออสเตรเลียที่ได้มาจาก การสอบถามเชลยศึกและผู้หญิงผ่อนคลายเป็นตามค่ายกักกันหรือสถานี่ผ่อนคลายเป็นของกองทัพ

ญี่ปุ่นพบว่า มีการส่งตัวผู้หญิงพื้นเมืองไปยังสถานี่ผ่อนคลายเป็นหลายแห่ง อาทิ เกาะบอร์เนียว เกาะเซเรเบส (Celebes) ทิมอร์ (Timor)

ผู้หญิงผ่อนคลายเป็นหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์ : กรณีหญิงชาวดัตช์

ความรุนแรงเรื่องผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวดัตช์เป็นข้อเท็จจริงที่ซ่อนอยู่ในความเงี้ยบมาตลอด 50 ปี นับตั้งแต่สงครามมหาเอเซียบูรพาสิ้นสุดลงในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 และไม่ได้รับการกล่าวถึงมากนักในสังคมแม้แต่ในประเทศเนเธอร์แลนด์เอง ถึงแม้ว่าในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์ในช่วงก่อนการเข้ามาของผู้ญี่ปุ่นจะมีโสภณีนีชาวดัตช์อยู่ก่อนแล้วก็ตาม เช่นเดียวกันเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าหากมีการพูดถึงประเด็นเรื่องอาชญากรรมสงครามเรื่องผู้หญิงผ่อนคลายเป็น คนส่วนใหญ่มักจะมีความสนใจที่สนใจไปในทิศทางเดียวกันว่าเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายคงจะมีเพียงเฉพาะผู้หญิงชาวพื้นเมืองเอเชียในดินแดนที่ถูกญี่ปุ่นยึดครองเท่านั้นหรือคงคาดไม่ถึงว่าหญิงชาวยุโรปจะมีชะตากรรมเช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นตัวผู้เขียนได้พิจารณาจากหนังสือประวัติศาสตร์อินโดนีเซียบางส่วนที่ครอบครองโดยผู้เขียนเอง ก็แทบจะไม่พบการกล่าวถึงโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชาวดัตช์ในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์ว่ามีชะตากรรมเป็นเช่นใดหลังจากการยึดครองของกองทัพญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากเหตุการณ์การปลดปล่อยหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของดัตช์โดยกองทัพออสเตรเลียในช่วงท้ายสงคราม ตามด้วยการเข้ามายึดครองหมู่เกาะอินโดนีเซียอีกครั้งของกองทัพดัตช์ จะพบว่ารัฐบาลเนเธอร์แลนด์ได้มีการตั้งศาลยุติธรรมเพื่อพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสงครามที่กองทัพญี่ปุ่นได้กระทำต่อพลเมืองของตนในช่วงสงคราม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวได้ทิ้งร่องรอยที่เกี่ยวข้องกับการบังคับผู้หญิงชาวดัตช์ไปเป็นผู้หญิงผ่อนคลายเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากสำนวนคดีและคำตัดสินของศาลอาชญากรรมสงครามที่ดำเนินโดยรัฐบาลเนเธอร์แลนด์หลังสงครามมหาเอเซียบูรพา อาทิ สำนวนคดีหมายเลข 76 เราก็จะพบว่ามีความสำคัญที่ทำให้เราเห็นภาพที่ว่าหญิงชาวดัตช์ก็เคย

ตกเป็นเหยื่อทางเพศของทหารญี่ปุ่นเช่นเดียวกันกับผู้หญิงชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย ส่วนคนคดีหมายเลข 76 ได้กล่าวถึงการไต่สวนคดีของวาชิโอะ อะโวกิ อดีตเจ้าของโรงแรม, ร้านอาหารในปัตตาเวียช่วง ค.ศ. 1943 – 1945 ในข้อหาบังคับหญิงชาวต่างชาติในการค้าประเวณี (The United Nations War Crimes Commission, 1949 : 122) หลักฐานประเภทสำนวนคดีอีกฉบับยังได้กล่าวถึงคดีที่เชอมาริง ซึ่งศาลอาชญากรรมสงครามของเนเธอร์แลนด์ได้ตัดสินประหารชีวิต พันเอกโอกุโบ โทโมะ (Okubo Tomo) และพันเอกอิเคดะ โชโซะ (Ikeda Shozo) อดีตครูฝึกประจำโรงเรียนนายร้อยกองทัพภาคใต้ (South Army Cadet School) ใกล้ ๆ กับเมืองเซเมอริง ด้วยข้อหาบังคับผู้หญิงชาวต่างชาติเป็นผู้หญิงผ่อนคลายน ในสถานี่ผ่อนคลายนภายในโรงเรียนนายร้อยดังกล่าว นอกจากนี้ เรายังพบเรื่องราวของการบังคับให้ผู้หญิงชาวต่างชาติไปเป็นผู้หญิงผ่อนคลายน ในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพาจากจากภาพถ่ายของผู้หญิงผ่อนคลายนชาวต่างชาติในค่ายกักกันต่าง ๆ ในอินโดนีเซียทหารที่ถ่ายโดยทหารออสเตรเลียที่เข้ามาปลดปล่อย แต่ไม่ได้รับการเปิดเผยมากนักเนื่องจากกองทัพออสเตรเลียไม่ได้ให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวมากนัก (Yuki Tanaka, 2002 : 62)

จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เอง จึงเป็นสิ่งที่ปฏิเสธได้ยากว่าหญิงชาวต่างชาติไม่เคยตกเป็นเหยื่อทางเพศของกองทัพญี่ปุ่นในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ดังนั้น คำถามเชิงวิชาการที่ผู้สนใจในเรื่องผู้ผ่อนคลายนชาวต่างชาติจะมีอยู่ในใจก็คือมีสาเหตุใดที่ทำให้ข้อเท็จจริงเรื่องผู้ผ่อนคลายนชาวต่างชาติไม่ได้รับการกล่าวขานหรือเปิดเผยโดยรัฐบาลเนเธอร์แลนด์และรัฐบาลออสเตรเลียในทันทีหลังสงครามสิ้นสุดลงหรือหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรม แต่ด้วยข้อจำกัดในการเข้าถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว ส่งผลให้คำถามดังกล่าวไม่สู้จะมีคำตอบหรือคำอธิบายทางวิชาการที่มากนัก ยูกิ ทานากะ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเรื่องนโยบายผู้ผ่อนคลายนได้เสนอแนวคิดที่ว่าสำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสงครามว่าด้วยผู้ผ่อนคลายนหรือการละเมิดทางเพศของทหารญี่ปุ่นส่วนใหญ่ถูกจัดให้เป็นเอกสารลับและถูกเก็บรักษาไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติเนเธอร์แลนด์ตั้งแต่ช่วงหลังสงคราม และรัฐบาลดัชต์มีมติที่จะไม่เปิดเผยรายชื่อของเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายจากการละเมิดทางเพศของ

ทหารญี่ปุ่นจนกว่าจะถึงปี ค.ศ. 2025 (Yuki Tanaka, 2002 : 64) แต่ยูกิ ทานากะ ก็ไม่ได้อธิบายสาเหตุที่ส่งผลให้รัฐบาลดัตช์กระทำเช่นนั้น ส่วนตัวผู้เขียนเอง อาจพอตั้งสมมติฐานในเบื้องต้นได้ว่า อาจเกิดจากสาเหตุที่อดีตเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายส่วนใหญ่อาจมีความอับอายจึงไม่ประสงค์จะเปิดเผยเรื่องราวดังกล่าวต่อสาธารณชนก็อาจเป็นไปได้ และผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวดัตช์บางส่วนได้แต่งงานมีครอบครัวใหม่หลังจากสงครามสิ้นสุดลง ซึ่งการทำความเข้าใจถึงเรื่องราวดังกล่าวอาจจะไม่ใช่เรื่องที่ตึงเครียดนอกจากการลืมความทรงจำอันปวดร้าวนั้น

ประเด็นเรื่องผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวดัตช์ ได้รับการกล่าวถึงและเป็นที่รับรู้ของสาธารณชนด้วยบริบททางสังคมเดียวกันกับกรณีผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย และผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวต่างชาติอื่น ๆ ที่เคยถูกยึดครองโดยญี่ปุ่น กล่าวคือ ครั้งในอีก 50 ปี หลังจากสงครามมหาเอเชียบูรพาสิ้นสุดลง เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นได้ออกแถลงการณ์โคโนะในปี ค.ศ. 1993 ส่งผลให้ในอีก 1 ปีต่อมา รัฐบาลเนเธอร์แลนด์ได้มอบหมายให้กระทรวงต่างประเทศ (Minister of Welfare) กระทรวงสาธารณสุขสวัสดิการและวัฒนธรรม (Minister of Health and Cultural Affairs) ทำรายงาน⁸ เกี่ยวกับการบังคับผู้หญิงชาวดัตช์ในการค้าประเวณีในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของดัตช์ช่วงที่ถูกญี่ปุ่นยึดครอง เป็นที่น่าพอใจที่เอกสารดังกล่าวได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ประเด็นเรื่องผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวดัตช์กลายเป็นเรื่องที่ถูกปกปิดโดยรัฐบาลเนเธอร์แลนด์มาตลอด 5 ทศวรรษ เนื่องจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์มีกฎหมายเฉพาะในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสิทธิของอดีตเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายทุกรายจากการเข้าถึงตัวข้อมูลส่วนตัวโดยนักวิชาการหรือสาธารณชนหากผู้เคราะห์ร้ายไม่ยินยอมโดยสมัครใจ และเอกสารดังกล่าวก็ได้ทำให้เราทราบเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงผ่อนคลายเป็นชาวดัตช์มากขึ้นเนื่องจากกลายเป็นหนึ่งในเอกสารหลักที่

---

⁸ รายงานดังกล่าวมีชื่อเป็นทางการว่า Report of the Study Dutch Government Do Study of Dutch Government Documents on the Forced Prostitution of Dutch Women in the Dutch East Indies during the Japanese Occupation ปัจจุบันสามารถเข้าถึงได้จาก <http://www.awf.or.jp/e1/indonesia.htm>.

นักวิชาการผู้สนใจในประเด็นผู้หญิงผ่นคลายในคันควัวและเปิดพรมแดนใหม่ ๆ เกี่ยวกับนโยบายผู้หญิงผ่นคลายในช่วงสงครามมหาเอเซียบูรพามากขึ้นโดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับหญิงชาวดัตซ์ ตัวอย่างของนักวิชาการที่ใช้ประโยชน์จากเอกสารชิ้นนี้เพื่อต่อยอดความรู้ก็คือ ยูกิ ทานากะ ซึ่งเธอได้เขียนงานชื่อ Japan's Comfort Women Sexual slavery and prostitution during World War II and the US occupation โดยในบทที่กล่าวถึงผู้หญิงผ่นคลายชาวดัตซ์นั้นเธอได้ระบุว่ “ทหารญี่ปุ่นได้ทำการละเมิดทางเพศหญิงสาวชาวดัตซ์ในหลาย ๆ แห่งของหมู่เกาะอินเดีเยตะวันออกของดัตซ์ทันทีหลังจากการยกพลขึ้นบก” (Yuki Tanaka, 2002 : 61) ยกตัวอย่างเช่นในกรณีที่ทหารญี่ปุ่นได้บุกเข้ายึดบ่อน้ำมันในชาวตอนกลาง (Tjepoc) และได้ข่มขืนหญิงชาวดัตซ์ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชากองทัพ

นอกจากนี้ ยูกิ ทานากะ ยังใช้หลักฐานจากบันทึกความทรงจำของอดีตผู้สื่อข่าวญี่ปุ่นที่ชื่อว่า คุโรดะ ฮิเดโตชิ (Kuroda Hidetoshi) ผู้ลงพื้นที่ในอินโดนีเซียในช่วง ค.ศ. 1942 - 1943 คุโรดะได้ให้การว่าพบการใช้ผู้หญิงชาวดัตซ์ส่วนใหญ่ให้เป็นผู้หญิงผ่นคลายในหมู่เกาะบาหลีระดับสัญญาบัตรขึ้นไป คุโรดะ ยังได้รับการบอกกล่าวจากแพทย์สนามญี่ปุ่นที่บิดดาเวียว่าผู้บัญชาการระดับสูงของญี่ปุ่นส่วนใหญ่มักจะมียุหญิงชาวดัตซ์เป็นอนุภรรยา (Yuki Tanaka, 2002 : 65)

งานของทานากะยังได้อธิบายจุดเริ่มต้นของกรณีการบังคับหญิงชาวดัตซ์ในหมู่เกาะอินโดนีเซียให้มาเป็นผู้หญิงผ่นคลาย ในช่วงปี ค.ศ. 1943 หรือประมาณ 1 ปีว่าหลังจากญี่ปุ่นยึดครองหมู่เกาะอินโดนีเซีย ในระยะนี้กองทัพญี่ปุ่นเริ่มมีทรรศนะที่มองว่าชาวดัตซ์คือ “พลเมืองของข้าศึก” (Hostile Civilian ส่งผลให้ผู้ชายชาวดัตซ์ที่มีอายุระหว่าง 16 - 60 ปีเริ่มถูกทหารญี่ปุ่นส่งไปตามค่ายกักกันต่าง ๆ ในขณะที่เด็ก ผู้หญิง และคนชราจะถูกส่งไปยังค่ายกักกันที่แยกจากผู้ชาย ซึ่งในระยะแรกนั้น (ระหว่าง ค.ศ. 1942 - ต้น ค.ศ. 1943) การตั้งสถานี่ผ่นคลายยังไม่แพร่หลายนัก กองทัพญี่ปุ่นยังคงให้เอกชน อาทิจำของกิจการที่เป็นชาวญี่ปุ่นในการเป็นธุระจัดหาผู้หญิงชาวดัตซ์มาบริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่นตามร้านอาหาร โรงแรมและไนต์คลับต่าง ๆ เช่น ไวท์ ฮอส ไรด์ิง

คลับ (White Horse Riding Club) แบล็ค ฮอส์ ไรดิง คลับ (Black Horse Riding Club) ที่ปัตตาเวีย ซึ่งส่วนใหญ่หญิงชาวดัตช์มักจะเต็มใจเข้ามาทำงานดังกล่าว

ต่อมาในช่วงกลางปี ค.ศ. 1943 เป็นต้นไป ได้เกิดปัญหาการระบาดของกามโรคในหมู่ทหารญี่ปุ่น ทำให้ผู้บัญชาการระดับสูงในกองทัพญี่ปุ่นมีนโยบายให้กองทัพเข้ามาจัดการเรื่องการคัดเลือกผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานให้มาเป็นผู้หญิงผ่อนคลายเป็นกองทัพอายุโดยตรงแต่ก็ยังคงมอบหมายให้เอกชนคอยเป็นธุระจัดหาให้บ้างกองทัพญี่ปุ่นได้อาศัยสภาพความเป็นอยู่ที่แออัดในค่ายกักกันชาวดัตช์ เป็นเครื่องมือในการหลอกผู้หญิงชาวดัตช์ให้มาเป็นผู้หญิงผ่อนคลายเป็น (Yuki Tanaka, 2002 : 82) เช่น กรณีในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1943 ทหารญี่ปุ่นได้ล่อลวงหญิงชาวดัตช์ 8 คนในค่ายกักกันชิอาพิต (Chiapit Internment Camp) บริเวณชานเมืองของบันดุง (Bandung) โดยแสร้งว่าจะพาผู้หญิงเหล่านั้นไปรับประทานอาหารกลางวันที่ภัตตาคารอาหารจีนนอกค่าย แต่กลับบังคับให้มาเป็นผู้หญิงผ่อนคลายเป็นที่สโมสรของนายทหารญี่ปุ่นแทน อีกหนึ่งตัวอย่างของการล่อลวงผู้หญิงชาวดัตช์โดยทหารญี่ปุ่นคือ กรณีของ วาชิโอะ อะโวชิ ที่เกริ่นนำไว้ข้างต้น ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1943 วาชิโอะ อะโวชิ ได้ทำการเช่าตึกแถวเพื่อตั้งสถานีนี้อ่อนคลายสำหรับกองทัพและพลเมืองญี่ปุ่นในปัตตาเวีย ที่มีชื่อว่าซากุระคลับ (Sakura Club) โดยมี ลีอา เบียร์โฮสต์ (Lies Beerhorst) อดีตโสเภณีชาวดัตช์และภรรยา เป็นธุระในการจัดหาผู้หญิงชาวดัตช์ 11 คนจากค่ายกักกันในเกาะชวาและเซอมีรัง โดยแสร้งว่าจะให้มาทำงานเป็นเด็กเสิร์ฟ แต่กลับถูกบังคับให้มาขายบริการทางเพศในซากุระคลับ (Yuki Tanaka, 2002 : 69)

ต่อมาในช่วงระหว่างกลางปี ค.ศ. 1943 – 1944 รัฐบาลญี่ปุ่นได้มอบอำนาจในการควบคุมพลเมืองชาวดัตช์ที่ในค่ายกักกันต่าง ๆ ให้ขึ้นตรงกับกองทัพที่ 16 ที่ปัตตาเวีย และมีการออกประกาศให้กองทัพสามารถตั้งสถานีนี้อ่อนคลายสำหรับกองทัพได้ มีการตั้งสถานีนี้อ่อนคลาย 4 แห่งในเซอมีรังซึ่งรายงานของรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 1994 ระบุถึงชื่อสถานีนี้อ่อนคลายดังต่อไปนี้คือ สโมสรนายทหาร (Officer's Club) เซอมารังคลับ (Semelang Club) ฮิโนมารุคลับ (Hinomaru Club) และเซอโนโซคลับ (Seiun-so Club) จึงทำให้ทหารญี่ปุ่นเริ่มใช้กำลังบังคับให้ผู้หญิงชาวดัตช์และผู้หญิงพื้นเมืองมาเป็น

ผู้หญิงผ่องคลាយโดยรวมมีมือกับसार्वत्रทหารบก (เคมเพไต) และผู้จัดหาโสเภณีชาวเกาหลีในพื้นที่ (Poelgeest, 1994 : 8) ในขณะนั้นเชอมารัง มีค่ายกักกันของชาวต่างชาติกว่า 7 ค่ายที่เป็นตกเป้าหมายของกองทัพญี่ปุ่นในการจัดหาผู้หญิงผ่องคลាយชาวต่างชาติ ยกตัวอย่าง เช่น ค่ายฮาลมาโฮลา (Hamahelia) ทหารญี่ปุ่นได้เข้าไปบังคับให้ผู้หญิงชาวต่างชาติที่มีอายุระหว่าง 15 – 35 ปีมาขึ้นเรียงแถวและมีการนำตัวผู้หญิงต่างชาติประมาณ 8 คนเพื่อเป็นผู้หญิงผ่องคลายโดยทหารญี่ปุ่นได้แจ้งกับผู้หญิงเหล่านั้นว่าจะมีคนจ้างพวกเธอไปทำงานเสมียน พยาบาลและเป็นคนงานที่โรงงานยาสูบ ในส่วนของค่ายอัมบาราวา 6 (Ambarawa No.6) และ ค่ายอัมบาราวา 9 (Ambarawa No.9) มีผู้หญิงต่างชาติถูกนำตัวไปเป็นผู้หญิงผ่องคลายประมาณ 16 คน (Yuki Tanaka, 2002 : 73)

หนังสือ 50 ปีแห่งความเจ็บ : หลักฐานเรื่องผู้หญิงผ่องคลายชาวต่างชาติ

“ฉันเห็นว่าผู้หญิงผ่องคลายชาวเอเชีย จำเป็นที่จะต้องได้รับแรงสนับสนุนจากผู้หญิงผ่องคลายชาวยุโรป สิ่งนี้เกิดขึ้นกับเด็กสาวชาวต่างชาติเช่นกัน บางทีถ้าผู้หญิงชาวยุโรปก้าวเข้ามาต่อสู้ รัฐบาลญี่ปุ่นคงจะหันมาสนใจบ้าง”

(O’Herne, 2008 : 166)

คำพูดข้างต้นเป็นของ ยาน รัฟ โอ เฮอร์เน (Jan Ruff-O’Herne) อดีตผู้หญิงผ่องคลายชาวต่างชาติที่ได้กล่าวไว้ในช่วงต้นทศวรรษที่ 90 หลังจากเธอได้ดูข่าวทางโทรทัศน์ถึงกรณีของ คิม ฮัก ซุน (Kim Hak Sun) อดีตผู้หญิงผ่องคลายชาวเกาหลีใต้คนแรกที่ได้ออกมาประกาศต่อสาธารณชนถึงความเจ็บปวดของเธที่ได้รับจากทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นผู้ที่เรียกร้องค่าชดเชยรวมถึงเงินชดเชยจากรัฐบาลญี่ปุ่น

ยาน รัฟ โอ เฮอร์เน เป็นชาวตะวันตกคนแรกที่ได้ออกมายอมรับเธอคืออดีตผู้หญิงผ่องคลายในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของดัตช์ในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ในหนังสือ 50 ปี แห่งความเจ็บ อันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์สำคัญที่ชี้ชัดให้เห็นว่าหญิงชาวต่างชาติที่เคยตกเป็นเหยื่อของทหารญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ยานได้บรรยาย

ความรู้สึกทุกข์ทรมานที่เธอได้แบกความลับอันเป็นอดีตอันเลวร้ายของเธอในช่วงสงคราม และได้แสดงถึงความอดทนอดปากรโดยเฉพาะการเปิดเผยความจริงอันเจ็บปวดต่อคนใกล้ตัวที่เธอรักที่สุดอย่างลูกสาวเธอ แต่เมื่อนึกถึงผลที่ตามมา อาทิ ความรู้สึกของลูกสาวเธอที่จะมีต่อเธอเมื่อได้รับรู้ความจริงว่าครั้งหนึ่งแม่ของเธอเคยเป็นผู้หญิงผ่นคลาย เธอจึงได้เก็บความลับดังกล่าวเรื่อยมา จนกระทั่งช่วงต้นทศวรรษที่ 90 เธอได้เห็นถึงความกล้าหาญของอดีตผู้หญิงผ่นคลายชาวเกาหลีใต้ที่ได้ออกมาเปิดเผยเรื่องราวอันเจ็บปวดให้โลกได้รับรู้ผ่านโทรทัศน์ สิ่งนี้เองเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้เธอมองว่าเธอเองคงจะปล่อยให้ผู้หญิงเอเชียต่อสู้โดยลำพังไม่ได้แล้ว

ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1992 ความกล้าหาญของยาน ได้ประจักษ์ขึ้นหลังจากที่อดีตหญิงชาวดัตช์ที่เธอรูจักเป็นอย่างดีในช่วงสงครามคือ โด ฮุยส์มัน (Do Huisman) ได้ส่งจดหมายชักชวนให้ยานไปเป็นพยานเรื่องผู้หญิงผ่นคลายในงานแถลงการณ์นานาชาติเกี่ยวกับอาชญากรรมสงครามของญี่ปุ่น ณ กรุงโตเกียว ณ กรุงโตเกียว ในวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1992 โด ฮุยส์มัน เป็นบุคลากรที่ทำงานให้กับศาลโลกที่กรุงเฮกและดูแลรับผิดชอบเรื่องอาชญากรรมสงครามญี่ปุ่น ยานได้แสดงความกล้าหาญของเธอโดยการไปปรากฏตัวที่งานแถลงการณ์ในกรุงโตเกียวตามคำเชิญเพื่อสนับสนุนอดีตผู้หญิงผ่นคลายชาวเอเชียในการต่อสู้เรียกร้องคำขอโทษและค่าชดเชยจากรัฐบาลญี่ปุ่น และในปี ค.ศ. 1994 ยาน ได้เขียนอัตชีวประวัติโดยใช้ชื่อว่า 50 Year of Silence ในการบอกเล่าอดีตของเธอ หนังสือของเธอได้กลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ทำให้โลกทราบถึงการบังคับผู้หญิงชาวดัตช์ให้เป็นผู้หญิงผ่นคลายในกองทัพญี่ปุ่นช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา

ยาน เกิดใน ปี ค.ศ. 1923 ณ เกาะชวา ในช่วงที่ยังเป็นอาณานิคมของดัตช์ เธอเป็นทายาทรุ่นที่สี่ของครอบครัวชาวดัตช์ที่เป็นเจ้าของโรงงานน้ำตาลในเมืองทเจปริง (Tjepiring) ใกล้ ๆ กับเซอมารัง เกาะชวาตอนกลาง ยานได้บันทึกว่าเมื่อเธออายุครบ 19 ปีตรงกับช่วงที่กองทัพดัตช์ยอมแพ้ต่อทหารญี่ปุ่นในวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 1942 กองทัพญี่ปุ่นได้เริ่มกวาดต้อนพลเมืองชาวยุโรปยกเว้นชาวฝรั่งเศสและชาวเยอรมันไปยังค่ายกักกันต่าง ๆ

ยาน พร้อมด้วยแม่ และน้องสาว 2 คนถูกกวาดต้อนไปยังค่ายกักกันอัมบาราวา 6 (Ambarawa No.6) ในเดือนต่อมาซึ่งเธอได้บันทึกว่ามีผู้หญิงและเด็ก ๆ ชาวดัตช์กว่า พันคนที่ค่ายดังกล่าว ตลอดเวลาที่ถูกกักตัวในค่าย ยานได้บรรยายถึงสภาพของค่ายซึ่งเป็นค่ายทหารเก่าของดัตช์ รวมถึงกิจวัตรประจำวันและสภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้าย ตั้งแต่วันแรกที่เธอเดินทางถึงค่าย อาทิ อาหารที่ไม่เพียงพอ การระบาดของไข้มาลาเรีย และการขาดแคลนยาควินิน การถูกบังคับให้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นโดยเฉพาะ การโค้งคำนับที่ถูกต้อง เป็นต้น

ยานและครอบครัวถูกกักตัวอยู่ในค่ายอัมบาราวา 6 ประมาณ 2 ปีโดยปราศจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศจนกระทั่งถึงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1944 เมื่อมีทหารญี่ปุ่นมาที่ค่ายของเธอพร้อมกับสั่งให้เธอและผู้หญิงชาวดัตช์ที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปีขึ้นไปมาเข้าแถวเพื่อให้นายทหารญี่ปุ่นได้มาดูตัว ยานและหญิงชาวดัตช์อีก 15 คนได้ถูกส่งตัวไปยังเซอมารังซึ่งในขณะนั้นเป็นศูนย์กลางของเกาะชวาตอนกลาง เมื่อถึงที่หมาย ยานและหญิงชาวดัตช์อีก 6 คนซึ่งในบันทึกของเธอได้ใช้นามสมมติทั้งหมด พวกเขาได้ถูกนำตัวมาที่คฤหาสน์ทรงยุโรปหลังหนึ่ง ที่ถูกเรียกว่าว่า บ้านแห่งเจ็ดมหาสมุทร (House of the Seven Sea) คฤหาสน์ดังกล่าวมีหญิงชาวญี่ปุ่นเป็นผู้ดูแลและมีทหารญี่ปุ่นเข้าออกตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน

ในสถานที่แห่งนี้เอง ที่พวกเขาถูกคุมตัวไว้อยู่แต่เพียงในตัวบริเวณคฤหาสน์ ซึ่งในช่วงแรกพวกเขาได้รับการปฏิบัติจากทหารญี่ปุ่นค่อนข้างดี ได้รับอนุญาตให้ปลูกผักเลี้ยงไก่ไข่ ทำกิจกรรมสวนตัวได้ภายในพื้นที่ ก่อนที่ในเวลาต่อมาที่ทหารญี่ปุ่นได้เรียกพวกเขามาเรียงรียงพร้อมกักขังกับกล่าวกับพวกเขาด้วยภาษาชวาที่เข้าใจยากว่าพวกเขาได้รับเกียรติให้เป็นผู้หญิงผ่อนคลายเป็นให้กับนายทหารญี่ปุ่นระดับสูง ยาน และหญิงชาวดัตช์จำนวนหนึ่งถูกบังคับให้เป็นผู้หญิงผ่อนคลายเป็นให้กับทหารญี่ปุ่นประมาณ 3 เดือนก่อนซึ่งยานได้บรรยายถึงความรุนแรงและสภาพอันปวดร้าวตลอดระยะเวลาที่เธอต้องทำหน้าที่ของเธอในสถานที่ดังกล่าวผ่านภาษาที่เรียบง่ายแต่แฝงไปด้วยความเจ็บปวดในบันทึกของเธอ บันทึกของยานยังได้กล่าวถึงสถานี่ผ่อนคลายเป็นที่กระจายตัวอยู่รอบ ๆ เกาะชวาที่มีผู้หญิงชาวดัตช์ที่ประสบกับชะตากรรมเช่นเดียวกับเธอในอีกหลายที่ อย่างไรก็ตาม

แม้ว่าเธอจะต้องปฏิบัติงานเพื่อนต้อนรับนายทหารญี่ปุ่นเป็นเวลาหลายชั่วโมงต่อวัน ยานยังได้บรรยายผ่านบันทึกถึงความโชคคิของเธอโดยเฉพาะในช่วงที่เธอพบชายญี่ปุ่นที่มีชื่อ ว่า ชินจิ (Shinji) ผู้เป็นเสมือนผู้ช่วยให้เธอรอดพ้นจากสภาพทรมานทุกข์ทรมานแม้จะเป็นสภาพพันทุกข์ชั่วคราวก็ตาม ยานเล่าว่า ชินจิ ไม่เคยล่วงเกินตัวเธอทั้งกายและวาจาแม้สักครั้ง ในช่วงเวลาที่ชินจิมารพบเธอที่คุกหาสนี่ ชินจิจะอยู่กับเธอทั้งคืนโดยที่ชินจิจะนั่งอยู่ที่เก้าอี้ในมุมมอมองห้อง ส่วนยานก็จะนอนพักผ่อนที่เตียงโดยไม่ต้องพะวงกับอันตรายใด ๆ ซึ่งถือว่าชินจิได้มอบช่วงเวลาปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงให้แก่เธอ และทุกครั้งที่ชินจินั่งอยู่บนเก้าอี้ตัวเดิม ยานรู้สึกได้ถึงความละอายของชินจิที่มีต่อการกระทำที่ไร้เกียรติของทหารญี่ปุ่นต่อหญิงที่หมดหนทางต่อสู้โดยชินจิจะนั่งและผงกหัวลงอย่างช้าให้แก่เธอทุกครั้งซึ่งเป็นวิธีการขอโทษอย่างหนึ่งของคนญี่ปุ่น ยานได้แสดงความเอื้ออาทรต่อหญิงชาวต่างชาติด้วยกันโดยการแนะนำให้ชินจิไปพบและอยู่ค้างคืนด้วยซึ่งหญิงชาวต่างชาติคนอื่น ๆ ก็ได้รับการปฏิบัติจากชินจิเฉกเช่นเดียวกับเธอ ก่อนที่ชินจิ จะถูกย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ ๆ อื่น

เมื่อครบเวลา 3 เดือนยานถูกปล่อยตัวให้กลับไปยังค่ายอัมบาราว่า 6 โดยทหารญี่ปุ่นได้ขูเธอไว้ว่ามิให้นำเรื่องที่เกิดขึ้นไปบอกผู้ใด ซึ่งในค่ายนี้เองที่ฝันร้ายของเธอได้ยุติลงเนื่องจากในค่ายนี้เป็นค่ายแรงงาน หลังจากทีอินโดนีเซียถูกปลดปล่อยโดยกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร ยาน ได้แต่งงานกับทหารอังกฤษและได้ย้ายกลับไปอยู่เนเธอร์แลนด์ จนกระทั่งเธอได้ปรากฏตัวเป็นพยานเพื่อให้การเกี่ยวกับเรื่องนโยบายผู้หญิงผ่นคลายของกองทัพญี่ปุ่นในปลาย ปี ค.ศ. 1992 ก่อนที่จะเขียนบันทึกเรื่อง 50 Year of Silence เพื่อพูดถึงเรื่องราวดังกล่าว และเธอได้อุทิศเวลาของเธอตั้งแต่นั้นมาในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องค่าชดเชยให้แก่อดีตหญิงผ่นคลายทุก ๆ คนที่เคยประสบชะตากรรมเช่นเดียวกับเธอผ่านงานแถลงการณ์ต่าง ๆ ที่ถูกจัดขึ้นทั่วโลก

บทสรุป

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ 90 โดยเฉพาะหลังจากการที่นายโยเฮอิ โคโนะ ได้ออกแถลงการณ์ Kono Statement นั้น ได้ก่อให้เกิดกระแสการตื่นตัวของ

ประชาคมโลกต่อนโยบายผู้หญิงพื่อนคลายของกองทัพญี่ปุ่นในระหว่างช่วงสงครามมหาเอเซียบูรพามากยิ่งขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการทลายพันธนาการให้กับความทรงจำอันปวดร้าวที่ถูกปกปิดทั้งจากผู้กระทำและผู้ถูกระทำผู้เคราะห์ร้ายอย่างเรียบง่ายด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ นานามากกว่า 50 ปี ให้ได้มีพื้นที่ (space) ในการเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรมสงครามที่ถูกลืมเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ต่อสาธารณชน อาทิ การเรียกร้องสิทธิใหม่ทดแทนการเยียวยาจากผู้กระทำ การเรียกร้องให้ผู้กระทำผิดออกมาขอขมาต่อสาธารณชน อันสะท้อนออกมาในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการเดินทางขอประท้วงหน้าสถานทูตญี่ปุ่นของอดีตเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายในประเทศต่าง ๆ การเจรจาระหว่างรัฐบาล หรือแม้แต่การจัดการชำระข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนโยบายผู้หญิงพื่อนคลายให้กลายเป็นงานสำคัญทางประวัติศาสตร์ร่วมหรือความทรงจำร่วมของคนในชาติในยุคร่วมสมัยผ่านกระบวนการทางการศึกษาโดยบรรจุเป็นเนื้อหาแบบเรียนและเทศกาลรำลึกจนกลายเป็นวันสำคัญของชาติ ยกตัวอย่างเช่น กรณีสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประกาศให้ทุกวันที่ 13 ธันวาคมของทุกปีคือวันรำลึกถึงอาชญากรรมสงครามที่กองทัพญี่ปุ่นทิ้งระเบิดต่อชาวจีนในช่วงสงครามจีน - ญี่ปุ่นและสงครามมหาเอเซียบูรพาทปรากฏการณ์ดังกล่าวยังส่งผลให้รัฐบาลเนเธอร์แลนด์ได้ตีพิมพ์เอกสารชิ้นต้นที่เกี่ยวกับกับการบังคับผู้หญิงชาวดัตช์ในดินแดนที่เคยเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ออกมาในวันที่ 24 มกราคม ค.ศ. 1994 หลังจากที่รัฐบาลได้เก็บรักษาไว้นานกว่า 50 ปี จึงเป็นการเปิดพรมแดนทางความรู้เพิ่มต่อกระแสความสนใจเรื่องนโยบายผู้หญิงพื่อนคลายของกองทัพญี่ปุ่นที่เดิมทีทรศนะในทิศทางเดียวกันว่าเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายมีแค่หญิงชาวเอเซีย ซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ค้นพบข้อเท็จจริงว่ามีหญิงชาวตะวันตกเป็นผู้เคราะห์ร้ายด้วย ซึ่งในปีเดียวกัน ยาน รัฟ โอ เฮอร์เน เป็นชาวตะวันตกคนแรกที่ได้ออกมายอมรับว่าเธอเคยเป็นอดีตผู้หญิงพื่อนคลายในหมู่เกาะอินเดียนตะวันตกของดัตช์ในช่วงสงครามมหาเอเซียบูรพาผ่านงานเขียนของเธอเรื่อง 50 Year of Silence ซึ่งปัจจุบันถูกแปลออกมาเป็นภาษาต่าง ๆ หลายภาษา

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ เพ็ภอสม. (2547). อินโดนีเซีย รายา: รัฐจารีต สู่ “ชาติ” ในจินตนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ไอริส จาง แพลโดย ฉัตรนคร องค์กรสังห. (2549). หลังเลือดที่นานกิง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- Argibay, M, Carmen. (2003). Sexual Slavery and the Comfort Women of World War II”. **Berkeley Journal of International Law**. 21(2): 375 – 389
- Kimura, Maki. (2003). Listening to Voices: Testimonies of Comfort Women of The Second World War. **Gender Institute**. 8: 1-31
- Kotler, Mindy. (2014). **The Comfort Women and Japan’s War on Truth**. สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://www.nytimes.com/2014/11/15/opinion/comfort-women-and-japans-war-lee-sue-r>.
- Lee, Sue R. (2003). **Comforting the comfort women: Who make japan pay?** สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2561 จาก <https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1256&context=jil>.
- Ministry of Foreign Affairs Japan. (1993). **Statement by the Chief Cabinet Secretary Yohei Kono on the result of the study on the issue of "comfort women**. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://www.mofa.go.jp/policy/women/fund/state9308.html>. 2014.
- O’Herne Ruff, Jan. (2011). **Fifty Years of Silence**. Pune: Mehta Publishing House.

Poelgeest, Bart van. (1994). **Report of a Study of Dutch Government Documents on the Forced Prostitution of Dutch Women in the Dutch East Indies during the Japanese Occupation.**

สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2561 จาก<http://www.awf.or.jp/e1/indonesia.htm>.

Tanaka, Yuki. (2002). **Japan's Comfort Women Sexual slavery and prostitution during World War II and the US occupation.** New York: Routledge.

The United Nations War Crimes Commission by his majesty Stationery Office. (1949). **Law Report of War Criminal: Selected and prepared by The United Nations War Crimes Commission.** London: The United Nations War Crimes Commission.